

Warszawa, dnia 23 marca 2017 r.

Mając na uwadze wątpliwości, jakie pojawiają się w związku z informacją zawartą na stronie internetowej www.haliz.zhp.pl/poradnictwo, w odniesieniu do kwestii związanej ze sprawowaniem opieki w przypadku obozu harcerskiego niniejszym wskazuję, co następuje:

1. Zarówno judykatura jak i piśmiennictwo nie wypracowały jednolitej oraz uniwersalnej reguły określającej wymogi należytego nadzoru nad dziećmi i młodzieżą, pozostającą pod opieką placówek opiekuńczo - wychowawczych, organizacji, czy fundacji i innych podmiotów, które swoje zadania w tym zakresie wykonują powierzając czynności - wykonywane na rachunek tych podmiotów - osobom podlegającym ich kierownictwu. Powyższe odnieść w szczególności należy do wypoczynku dzieci i młodzieży, jaki organizowany jest przez Związek Harcerstwa Polskiego - dalej: „ZHP”. Najogólniej sformułowana w tym względzie zasada dotyczy obowiązku zapewnienia uczniom pełnego bezpieczeństwa w czasie ich pobytu w szkole, czemu powinny służyć wszystkie, właściwe w zależności od okoliczności, środki organizacyjne i nadzorcze leżące w granicach możliwości personelu placówki - tak Wyrok SN z dnia 20 grudnia 1966 r. - I PR 440/66, OSP 1967/10, poz. 237. Podkreślenia w tym miejscu wymaga jednocześnie, ze stopień ogólności przywołanej powyżej tezy pozwala uznać jej trafność zarówno w warunkach opieki szkolnej jak i pozaszkolnej, przenosząc jednocześnie ciężar oceny ewentualnego zawinienia w zakresie naruszenia obowiązku opieki nad podopiecznymi i zapewnienia im bezpieczeństwa pobytu w placówce i poza nią na indywidualizujące ją konkretne okoliczności faktyczne danego przypadku. Wymagania stawiane pod tym względem opiekunom są zróżnicowane i zależą od wielu czynników takich m. in. jak: cel jaki określona placówka, czy organizacja ma realizować, warunki, charakter, czas przebywania pod nadzorem i opieką, wiek podopiecznych, czy stopień ich dojrzałości.
2. Wyrażany w piśmiennictwie postulat różnicowania wymagań w zakresie nadzoru nad dziećmi i młodzieżą z uwagi na przesłanki określone w pkt 1 powyżej, znajduje swój

wyraz także w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Wobec tego podkreślenia wymaga, że m. in. Wyroki SN z dnia 8 kwietnia 1965 r. (I CR 25/65, Lex nr 5771), z dnia 8 luteo 1977 r. (IV CR 8/77, Lex nr 7909) oraz z dnia 17 listopada 2006 r. (V CSK 266/06, Lex nr 276339) podkreślają w szczególności znaczenie czynnika wieku i samodzielności młodzieży dla stanowienia i oceny wymogów nadzoru nad nią. Nie ulega dla mnie wątpliwości, że w tych sytuacjach, w których mamy do czynienia z działaniami typowymi dla realizacji misji ZHP - tak ocenić należy m. in. wszelkie działania, jakie ukierunkowane są na zdobycie określonych sprawności organizacyjnych, nie można do oceny odpowiedzialności osób wykonujących powierzone im czynności w zakresie sprawowania nadzoru nad małoletnimi przyjmować wprost kryteriów odnoszących się do sprawowania pieczy nad uczniami przez kierownictwo szkoły. Przyjąć w konsekwencji należy, że specyfika organizacji harcerskiej, jej cele oraz zasady funkcjonowania, uzasadniają złagodzenie rygoryzmu w nadzorze nad zrzeszoną młodzieżą, w porównaniu z wzorcem obowiązującym przy sprawowaniu pieczy nad uczniami na terenie szkoły przez jej kierownictwo - por. uzasadnienie Wyroku SN z dnia 8 marca 2012 r. - V CSK 110/11.

3. W świetle powyższego podkreślenia wymaga, że celem ZHP, zgodnie z jego statutem, jest powszechnie akceptowany w społeczeństwie model wychowania młodego człowieka polegający na wspieraniu go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań, zaś osoby skupione w ZHP od początku uczone są samodzielności, a także funkcjonowania w trudnych warunkach. Metodą pracy w harcerstwie jest działanie w systemie małych grup, które uczą się współdziałania samorządności i brania za siebie odpowiedzialności. Powszechnie przy tym, z przynależnością do ZHP łączą się określone cechy charakteru, które ZHP promuje. Harcerz jest odpowiedzialny za siebie i innych harcerzy, roztropany, zdyscyplinowany i nie zachowuje się lekkomyślnie.
4. Mając na względzie dotychczasowe uwagi należałoby przyjąć, że należyte sprawowanie opieki nad dziećmi i młodzieżą, przy okazji organizacji wypoczynku dla nich, nie zawsze musi wiązać się z opieką sprawowaną w sposób permanentny, przez co rozumiem dla potrzeb niniejszego opracowania konieczność bezpośredniej obecności opiekuna w każdym czasie z podopiecznymi, przy okazji realizacji przez nich określonych czynności, składających się na działania *stricte* harcerskie, ukierunkowane np. na zdobycie określonej sprawności. Wobec powyższego, określając zakres opieki koniecznej do sprawowania w konkretnych okolicznościach faktycznych, zawsze należy mieć na względzie następujące okoliczności:
 - a. przygotowanie osób, które mają przeprowadzić określone zajęcia;

- b. wiek, stopień rozwoju oraz doświadczenie osób, które mają brać udział w określonych zajęciach;
 - c. stopień skomplikowania zajęć;
 - d. przygotowanie techniczno - organizacyjne zajęć, w tym:
 - szczegółowe omówienie zadań, jakie mają być wykonane w ramach danych zajęć;
 - szczegółowe określenie wymagań związanych z wykonaniem danych zadań;
 - wybór oraz wcześniejsze rozpoznanie terenu, na którym dane zadania mają być zrealizowane;
 - właściwe pouczenie podopiecznych co do charakteru oraz zakresu zadań, jakie mają być wykonane, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii bezpiecznego wykonania tych zadań.
 - e. czuwanie, adekwatnie do stopnia trudności danych zajęć, nad bezpieczeństwem uczestników tych zajęć.
5. Mając na względzie okoliczności przywołane w pkt 4 powyżej, które należy brać pod uwagę określając zakres opieki, jaką w danym przypadku należy sprawować przyjąć należy w szczególności, że **im młodsze osoby, które mają wykonywać określone zadania, a co za tym idzie, im mniejsze doświadczenie tych osób, tym zakres opieki, jaką nad tymi osobami należy sprawować, będzie oczywiście większy. To samo dotyczy np. sytuacji, w której mamy do czynienia z zajęciami terenowymi, odbywającymi się w zupełnie nowym, wcześniej nierozpoznanym terenie. Podobnie względem na charakter zadań, jakie mają być wykonywane, co w szczególności dotyczy stopnia skomplikowania tych zadań, uzasadnia różnicowanie zakresu opieki, jaka w danych okolicznościach musi być sprawowana. Co do zasady należałoby także przyjmować, że im młodszy podopieczny, tym ta opieka powinna być bardziej bezpośrednia. Reasumując wyrazić należy pogląd, że nie istnieje jednolita formuła pozwalająca na przyjęcie, jak w „rzeczywistości harcerskiej” powinien kształtować się zakres opieki sprawowanej nad podopiecznymi. Nie ulega wątpliwości, że z uwagi na specyfikę działalności prowadzonej przez ZHP, w tych przypadkach, w których mamy do czynienia z działaniami typowymi dla realizacji misji ZHP, nie można do oceny odpowiedzialności osób wykonujących powierzone im czynności w zakresie sprawowania nadzoru nad małoletnimi przyjmować wprost kryteriów odnoszących się do sprawowania pieczy nad uczniami przez kierownictwo szkoły, a w konsekwencji, specyfika organizacji harcerskiej, jej cele oraz zasady**

funkcjonowania, uzasadniają złagodzenie rygoryzmu w nadzorze nad zrzeszoną młodzieżą, w porównaniu z wzorcem obowiązującym przy sprawowaniu pieczy nad uczniami na terenie szkoły przez jej kierownictwo.

Z uwagi więc na to, że dopiero w okolicznościach konkretnego przypadku możliwe jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy opieka sprawowana była w sposób należyty/nienależyty, tak ważne jest baczenie, przy okazji organizacji zajęć, na wszystkie te okoliczności, o których mowa w pkt 4 powyżej.

RADCA PRAWNY
Rafał Borek
Łd-M-1336